

Negatie in het Nederlands en in het Hongaars

Een contrastieve studie met uitstap naar de oorsprong van meervoudige negatie

Julia Albert-Balázsi

IN 56 (1): 43–56

DOI: 10.5117/IN2018.1.ALBE

Abstract

This paper compares the ways to express negation in Dutch and in Hungarian. It points out what changes the two languages have experienced through the centuries as far as the multiple negation is concerned and gives examples of sentences containing multiple negative elements, both in Negative Concord (NC) and Double Negation (DN) languages. Based on the data I analyze the consequences of the differences in the two languages on the acquisition of negation by Hungarian learners of Dutch. The paper is organized as follows: Paragraph 2 describes the types of negation. Paragraph 3 provides a background by surveying the differences in negation in present-day Dutch and Hungarian. Paragraph 4 deals with the multiple negation while Paragraph 5 demonstrates the problems of acquiring the negation of Hungarian learners of Dutch.

Keywords: negative particle, negative indefinite noun phrases, negative pronouns, Negative Concord, Double Negation, Jespersen's cycle, pronunciation, word order

1 Inleiding

Ontkenning is een universeel verschijnsel van de menselijke cognitie en taal. Iedere taal is in staat om te kunnen uitdrukken of de spreker (schrijver, gebaarder) een situatie, gebeurtenis, eigenschap of uiting wel of niet toepasselijk, waar of onwaar acht. De middelen om negatie uit te drukken

kunnen echter uiteenlopend zijn (Dahl 1979; Horn 1989; Zeijlstra 2004; Van der Auwera & De Vogelaar 2008, Types van negatie onderaan).

In deze studie bespreek ik de volgende vragen: a) Op welke manier wordt negatie in het Nederlands en in het Hongaars uitgedrukt? b) Welke veranderingen hebben de twee talen door de eeuwen heen doorgemaakt wat de meervoudige negatie betreft? c) Welke consequenties hebben de verschillen in de twee talen op de verwerving van de ontkenning bij Hongaarse leerders van het Nederlands?

Om de ontwikkeling van de meervoudige negatie te illustreren, gaan we ook voorbeelden van de Jespersen-cyclus bekijken.

2 Types van negatie

Zoals boven vermeld kunnen de middelen om negatie uit te drukken in de verschillende talen divers zijn:

- negatief bijwoord (*niet, nooit, nergens*)
- negatief onbepaald voornaamwoord (*niemand, niets*)
- een negatief lidwoord (*geen*)
- negatief werkwoord (Hongaars *nincs* ‘er is geen; bestaat niet’)
- negatieve vervoeging van werkwoorden (Turks Gel-me-yecek ‘Hij/zij zal niet komen’)
- negatief prefix (*ongeldig, incompetent, irreëel, mislukken, onthullen, asociaal*)
- negatief suffix (*betekenisloos* Hongaars: *érvénytelen* ‘ongeldig’)
- negatieve prepositie (*zonder*)
- negatieve postpositie (Hongaars: *nélkül* ‘zonder’)
- negatieve verbindingswoorden (noch ... noch)
- woorden met een negatief betekenisement (*minst, zelden, uitsluitend*)
- vaste uitdrukkingen (*geen woord kunnen uitbrengen; kan niet schelen; door de bomen het bos niet kunnen zien*)
- verandering van de intonatie/ironie

Verdere mogelijke middelen en ook de negatieve vervoeging van werkwoorden, die noch in het Nederlands noch in het Hongaars voorkomen worden buiten beschouwing gelaten.

Het negatieve bijwoord *niet* en zijn Hongaarse pendant *nem* worden in de literatuur ‘negator’ genoemd, terwijl we voortaan *niemand, niets*,

nooit, nergens (de ‘n-woorden’) respectievelijk *senki, semmi, soha, sehol* (de ‘se-woorden’) ‘negatieve kwantoren’ (ook het negatieve lidwoord *geen*, dat in het Hongaars geen equivalent heeft, hoort in deze groep) zullen noemen.

3 Verschillen in de ontkenning in het Nederlands en in het Hongaars

In dit deel van de studie worden naast de negators en de negatieve kwantoren van de twee talen de woordvolgorde en de prosodie van de negatieve zinnen en constituenten besproken. De meervoudige negatie komt in een apart gedeelte aan de orde.

3.1 Zinsnegatie

3.1.1 Hoofdzin

De negators *niet* (nl) en *nem* (h) zijn allebei in staat de hele zin te ontkennen.

- (1) Ik heb Jan niet gezien.
- (2) Nem láttam Jánost.
NEG zien-PAST-1SG Janos-ACC
‘Ik heb Janos niet gezien.’

In de Nederlandse zin staat de negator *niet* in een hoofdzin nooit vóór de persoonsvorm. In tegendeel, hij staat in een neutrale zin zo ver als mogelijk achteraan in het middenstuk van de zin. De Hongaarse negator *nem* moet daarentegen als het werkwoord ontkend wordt, altijd onmiddellijk voor de persoonsvorm staan. Niet eens een prefix kan ze apart houden:

- (3) a. János elment.
János PREF-ga-PAST-3SG
‘Janos ging weg.’
- b. János nem ment el.
János NEG ga-PAST-3SG PREF
‘János ging niet weg.’

Het zinsontkennende *nem* vormt in het Hongaars met het ontkende werkwoord één fonologische eenheid. Met andere woorden: het op de negator volgende werkwoord wordt gedeaccentueerd. De klemtoon valt op *nem* (Kiefer 1992, p. 149; Kiss 1999, p. 66). Het is ook opvallend dat het bereik van

de negatie soms als dat gedeelte van de zin gedefinieerd wordt, waarvan de negator de klemtoon overneemt (Keszler 2000, p. 290).

In de Nederlandse zin wordt de nieuwe informatie geaccentueerd (ook in de negatieve zin), terwijl oudere gegevens hun klemtoon verliezen (Swerts et al. 1999). Voor de West-Germaanse talen is typisch dat de belangrijkste informatie in een zin geaccentueerd wordt terwijl herhaalde, algemene informatie gedeaccentueerd wordt.

- (4) [Ken je deze BOEKEN?] Ik LEES geen boeken. (Caspers et al. 2011)
 (5) NEM olvasok könyvet.
 Niet lees-1SG boek-PL-ACC
 'Ik lees geen boeken.'

In het onderwijs van het Nederlands als tweede/vreemde taal moet aandacht geschonken worden aan het feit dat de sprekers van andere talen (waaronder de Romaanse, Slavische en Fins-Oegrische talen) het accent bij de negatie niet per se op de persoonsvorm plaatsen (Rasier & Hiligsmann 2007; Swerts et al. 1999; Caspers et al. 2011).

3.1.2 *Negatie in de bijzin*

In de Nederlandse bijzin staan de werkwoordsvormen in principe aan het eind, dus in een bijzin staan die werkwoordsvormen ook na *niet* (Fontein & Pescher-ter Meer 1996, p. 220).

- (6) Hij zegt dat hij vanavond niet komt eten.
 (7) Azt mondja, hogy ma este nem jön enni.
 Dat zeg-3SG, dat van avond niet kom-3SG eten
 'Hij/zij zegt dat hij/zij vanavond niet komt eten.'

De woordvolgorde in de twee talen is vergelijkbaar, toch zijn er in het Hongaars meer variatiemogelijkheden.

- (8) Azt mondja, hogy nem jön enni ma este.
 Dat zeg-3SG, dat niet kom-3SG eten van avond
 'Hij/zij zegt dat hij/zij vanavond niet komt eten.'
 (9) Azt mondja, hogy nem jön ma este enni.
 Dat zeg-3SG, dat niet kom-3SG van avond eten
 'Hij/zij zegt dat hij/zij vanavond niet komt eten.'

Zowel in de hoofdzin als in de bijzin kan *niet* vervangen worden door de negatieve kwantoren *nooit*, *nergens*, *niets*, *niemand*:

- (10) Ik heb Jan *nooit* gezien.
 (11) Hij zegt dat hij Jan *nooit* heeft gezien.

- (12) Ik heb Jan *nergens* gezien.
 (13) Hij zegt dat hij Jan *nergens* heeft gezien.
 (14) Ik heb *niets* gezien.
 (15) Hij zegt dat hij *niets* heeft gezien.

Naast de kwantor kan *niet* niet optreden (zie ook dubbele negatie, Haeseryn et al. 1997, p. 895; Vandeweghe 2009, pp. 1-2).

De Hongaarse negatieve kwantoren *soha* (nooit), *sehol* (nergens), *semmi* (niets), *senki* (niemand) kunnen ook voor de persoonsvorm worden gezet. Ze moeten ook in dit geval gevolgd worden door de negator *nem*. Zie ook negatieve concord, waar één ontkenning door meer dan één element wordt uitgedrukt.

- (16) Soha nem láttam Jánost.
 nooit NEG zie-PAST-SG₁ János-ACC
 'Ik heb Janos nooit gezien.'
 (17) Azt mondja, hogy soha nem látta Jánost.
 Dat zeg-3SG, dat nooit NEG zie-PAST-3SG János-ACC
 'Hij zegt dat hij Janos nooit heeft gezien.'

De negatieve kwantor neemt de klemtoon van de negator over:

- (18) SOHA nem láttam Jánost.
 nooit NEG zie-PAST-SG₁ János-ACC
 'Ik heb Janos nooit gezien.'

Het gebruik van de negatieve kwantor *sem* ('ook niet') wordt hier buiten beschouwing gelaten.

3.2 Negatieve constituenten

Behalve de persoonsvorm staat *niet* in principe voor het woord dat ontkend wordt. Dat geldt voor zinsdeelontkenning en gaat gepaard met een contrastief accent. De voorbeelden komen van Fontein & Pescher-ter Meer 1996.

- (19) Deze schoenen zijn niet nieuw. Adjectief
 (20) Hij heeft het niet goed gedaan. Adverbium
 (21) Hij gaat niet naar het station. Prepositiegroep
 (22) Hij heeft niet veel postzegels. Onbepaald hoofdtelwoord

In dit opzicht is er geen wezenlijk verschil tussen de twee talen.

- (23) Ezek a cipők nem újak.
 Deze ART schoen-PL NEG nieuw-PL
 'Deze schoenen zijn niet nieuw.'

Zoals boven al vermeld komt het negatieve lidwoord *geen* in het Hongaars niet voor. In het Nederlands wordt het alleen voor de ontkenning van een zelfstandig naamwoord in een generaliserende betekenis gebruikt. Generaliserende betekenis wil zeggen, dat er in een zin zonder negatie óf het onbepaalde lidwoord *een* óf geen lidwoord voor het substantief staat (Fontein & Pescher-ter Meer 1996, p. 218).

Het Hongaarse negatief existentieel werkwoord *nincs* (er is geen; bestaat niet) komt in een deel van zijn gebruik met dat van *geen* overeen:

- (24) *Nincs időm itt várakozni.*
 Geen tijd-1SG-GEN hier wachten
 'Ik heb geen tijd om hier te wachten.'

4 Meervoudige ontkenning

In de volgende paragrafen wordt verschil gemaakt tussen twee manieren om negatie met meerdere bestanddelen uit te drukken. Een zinsconstructie waarin een tweede ontkenning gebruikt wordt om een ontkenning versterkt aan te geven wordt *dubbele negatie* (DN) genoemd ('Hij heeft nooit geen geld'). Terwijl het verschijnsel waar één ontkenning door meer dan één element wordt uitgedrukt, staat in de literatuur bekend als *negative concord* (NC). De aanwezigheid van een negatief hoofd in een bepaalde taal impliceert het voorkomen van NC in die taal (vgl. Zeijlstra 2004, p. 313).

4.1 Het Nederlands

Hier kom ik op het feit terug dat in een negatieve zin in het Standaardnederlands óf een zinsnegator óf een negatieve kwantor kan voorkomen. Ook meerdere negatieve kwantoren zijn uitgesloten.

- (25) Jan herkent me *niet*.
 (26) Jan herkent *niemand*.

Als in een zin zinsnegator en negatieve kwantoren toch samen optreden (in spreektaal en de dialecten komt dit niet zelden voor) heffen ze de ontkenning in principe (volgens de logica van de schoolmeesters) op: het resultaat is een affirmatieve zin.

- (27) Ik heb niemand niet gezien. 'Ik heb iedereen gezien.' (Van der Auwera & De Vogelaer 2008; Haeseryn et al. 1997)
 (28) Hij heeft *nooit geen* geld.

Bij zin (28) zien we meer een emfatisch dan een bevestigend gebruik van de verdubbeling.

De dubbele negatie wordt in de schoolboeken en prescriptieve grammatica's afgewezen, maar heeft wel een lang verleden. Ook in de zuidelijke dialecten is meervoudige ontkenning namelijk negatieve concord (NC) met de negators *en* en *niet* gebruikelijk. De voorbeelden komen van Van der Auwera & De Vogelaer 2008, p. 7.

- (29) a. Ik *en* heb *niemand* gezien. (Wervik)
 b. Ik heb *niemand niet* gezien. (Meer)
 c. Ik en heb iemand niet gezien. (Deinze)
 d. Ik heb *niemand niet* gezien *niet*. (Aarschot & Pauwels 1958, p. 443)
 e. Ik geloof dat er *niemand niet en* komt *niet*. (Idem, p. 443)

Betekenis a-d: 'Ik heb niemand gezien.', betekenis e: 'Ik geloof dat er niemand komt.'

4.1.1 *Oudnederlands en Middelnederlands*

De benaming 'dubbele negatie' bij *en* en *niet* in oudere teksten vinden Van der Horst en Van der Wal (1979) niet erg passend, omdat het hier niet om twee elkaar versterkende ontkenningen (zoals het type *nooit niet*) gaat, maar om één ontkenning die uit twee delen bestaat. Zij vinden de term *tweeledige ontkenning* beter.

De geschiedenis van de ontkenning *en ... niet* is in grote lijnen bekend. *Niet*, van oorsprong een onbep. vnw., ging de oudere ontkenning *en* (*ne, n*) versterken. In het mnl. komt het enkele *en* als zelfstandige ontkenning nog veel voor, maar met allerlei syntactische beperkingen. De dubbele ontkenning *en ... niet* is dan algemeen: *en ... niet* in de hoofdzin en *niet ... en* in zinnen met achter-Vf. *En* is echter – in de tweeledige ontkenning en ook als enkele ontkenning – langzamerhand verdwenen en *niet* heeft de meeste functies overgenomen. In gesproken taal heeft de combinatie *en ... niet / niet (...)* *en* zich langer gehandhaafd dan in geschreven taal. In het geschreven nederlands van de 17de eeuw neemt het gebruik van *en*, ook in combinatie met andere ontkenkende woorden, sterk af. (Van der Horst & Van der Wal 1979, p. 6)

Wat de auteurs hier beschrijven is sinds het artikel van Östen Dahl (1975) als de Jespersen-cyclus bekend. Volgens de Deense Anglist Jespersen kunnen we getuige zijn van het proces: in negatieve uitdrukkingen gaat het

originele bijwoord eerst verzwakken, dan wordt het zwak gevonden en bijgestaan door een ander woord, dat later de plaats van het eerste inneemt.

Het tweede kan dan mettertijd dezelfde ontwikkeling ondergaan als het originele woord.

De Jespersen-cyclus in het Nederlands

Van der Auwera & De Vogelaer (2008, p. 9) delen de Jespersen-cyclus van het Nederlands in vijf fases in:

- I De negatie wordt uitgedrukt met één zinsnegator *en/ne*
- II Predikaatnegatie kan vergezeld worden door een versterkend element *en.....(niet)*
- III De versterker wordt met de tijd een verplicht onderdeel van de predikaatnegatie *en.....niet*
- IV De versterker gaat de oorspronkelijke zinsnegator vervangen (*en*)...*niet*
- V *niet*

Oudnederlands

De voorbeelden komen van Zeijlstra (2004, pp. 83-103).

- (30) that *nohuuanne ne* fargetin folk mīn (Wachtendonkse Psalmen 58:12)
dat nooit NEG vergeet-3PL-CONJ volk mijn
'dat ze nooit mijn volk zullen vergeten'
- (31) Inde in uuege sundigero *ne* stūnt. (Wachtendonkse Psalmen 63:5)
En in weg zondaars NEG stonden
'En stonden niet in de weg van de zondaars.'

Het Oudnederlands drukt de negatie met een preverbale negator uit, soms met het gebruik van het negatieve bijwoord *niuueht*. Indefiniete markers als *uuether* 'wat' konden zinsnegatie bevorderen. Daarmee bevindt zich deze periode in fase I of II van de Jespersen-cyclus.

Middelnederlands

- (32) Dat si *niet en* sach dat si sochte. (Lanceloet: 20042)
Dat zij NEG NEG zag wat zij zoekt
'Dat ze niet zag wat zij zoekt.'
- (33) Ic en sag niemen.
Ik NEG zag niemand
'Ik zag niemand.'

Typisch is de *en...niet*-constructie. *Niet* kan door een negatieve kwantor vervangen worden en kan in de bijzin ook vóór *en* staan of apart verschijnen.

Het proces van *en* via *en ... niet* naar *niet* kan, zoals door Vennemann reeds voorgesteld, ondergebracht worden bij die veel algemenere tendens in vele IE-talen om OV-structuren te vervangen door VO-structuren. Het essentiële van *en* naar *niet* is dan gelegen in de vervanging van een preverbale door een postverbale ontkenning. (Van der Horst & Van der Wal 1979, p. 33)

Het Middelnederlands is een prototype van fase III van de Jespersen-cyclus.

4.1.2 *Dialecten*

Het verschijnsel dat één ontkenning door meer dan één element wordt uitgedrukt, staat zoals eerder vermeld in de literatuur bekend als *negative concord* (NC). Van der Wouden (2007) is van mening dat NC-talen in twee groepen uiteenvallen. In de eerste horen bijvoorbeeld het Frans en het Afrikaans. Deze talen met *negatie-verdubbeling* (negative doubling) bevatten met een ontkenning altijd ook een speciaal element (Frans *ne*, Afrikaans finaal *nie*), terwijl de andere groep van NC-talen bekend staat om hun *negatie-spreiding* (negative spread): hierbij moeten alle onbepaalde uitdrukkingen in het bereik van een ontkenning negatief gemarkeerd worden.

We vinden dit type dubbele ontkenning onder andere in bepaalde dialecten en variëteiten van het Nederlands:

(34) Valère ging nooit nieverst noatoe. (Westvlaams volgens Haegeman (1995))

Valère ging nooit nergens naartoe

‘Valère ging nooit ergens heen.’

(35) Da Valère *nooit* an *geen* mens *niets nie* gezeid (*en*) oat (Ibid.)

(36) Hij *en* heeft sedertdien *nooit, nievers, me(t) niemand, nie* vele *geen* leute *nie meer* g’had. (Vandewege 2007)

‘Hij heeft sindsdien nooit meer ergens veel plezier met iemand gehad.’

Na de zeventiende eeuw verdween *en* uit het noordelijke taalgebied maar het is tot heden aanwezig gebleven in Vlaanderen en Brabant en ook in de Vlaamse tussentaal.

Haegeman (2010) stelt dat *en* een nieuwe pragmatische functie heeft gekregen: het drukt contrast uit met de verwachtingen.

(37) Da kan toch niet? Dat *en* kan toch niet!

De diachrone hypothese verklaart zinnestelsels als *hij en doet* als relicten uit de eerste fase van de Jespersencyclus, en zinnestelsels als *'k en heb Jan niet gezien* als relicten uit de derde of de vierde fase. Het Standaardnederlands bevindt zich, vanuit deze optiek, in de vijfde fase (Van der Auwera & De Vogelaer 2008).

4.2 Het Hongaars

Volgens de traditie worden NC-talen in strikte en non-strikte talen verdeeld (Giannakidou 2000). In strikte NC-talen zoals het Hongaars, het Tsjechisch enz. mogen of moeten negatie-elementen (negator, negatieve kwantoren) de persoonsvorm voorafgaan, terwijl in non-strikte NC-talen als het Italiaans maar één negatief element aan de persoonsvorm vooraf mag gaan. Al de NC-dialecten in het Nederlands zijn non-strikte NC-talen.

Hier wil ik terugvallen op de interpretatie van Ladusaw (1992) die zegt dat n-woorden (in het Hongaars se-woorden) indefinieten zijn die syntactisch congrueren met de negatie. De zinsnegator *nem* staat in het Hongaars in de regel dus voor de persoonsvorm:

- (38) *János nem jött el.*
 János niet kwam PREF
 'János kwam niet langs.'

of voor de focus (contrastief accent):

- (39) *János nem MA jött el.*
 János niet VANDAAG kwam PREF
 'János kwam niet VANDAAG langs.'

Als in een strikte NC-taal: negatieve indefinieten kunnen in de zin niet zelfstandig voorkomen, ze moeten gepaard gaan met de negator *nem/sem*.

- (40) *Senki nem jött.*
 Niemand niet kwam
 'Niemand kwam.'
 (41) **Senki jött.*

De se-woorden: *senki* (niemand), *semmi* (niets), *sehol* (nergens), *sehány* (geen), *semmikor/soha* (nooit) enz. staan onmiddellijk vóór de negator en nemen het accent van hem over.

- (42) *Semmi sem lehetetlen.*
 Niets niet onmogelijk
 'Niets is onmogelijk.'

- (43) *Semmi nem* lehetetlen.
 Niets niet onmogelijk
 ‘Niets is onmogelijk.’
 sem = is (‘ook’) + nem (‘ook niet’)

Sem kan *nem* vervangen (voorbeeld 42-43) als de negator niet de eerste plaats in de zin inneemt.

- (44) *Nem* lehetetlen *semmi* (*sem*)
 niet onmogelijk niets (ook niet)
 ‘Niets is onmogelijk’
 (45) **Sem* lehetetlen *semmi* (*nem*)

Hongaarse Jespersen-fases zijn volgens Kiss (2010) als volgt:

- I negator *nem* geïncorporeerd in de se-woorden
 II se-woord (*nem*)
 III (se-woord) *nem*
 IV *nem*

In de loop der tijd hebben se-woorden hun ontkennde betekenis verloren: alleen kunnen ze de zin niet ontkennen (vgl. voorbeeld 41).

4.3 De representatie van de onderzochte talen in de fases van de Jespersen-cyclus in een tabel

Tabel 1 De onderzochte talen in de fases van de Jespersen-cyclus

Taal(variëteit)	Jespersen fase	NC	DN
Standaardnederlands	V.	–	+
Oudnederlands	I/II.	+	??
Middelnederlands	III.	+	+
West-Vlaams	IV.	+	+
Hongaars	V.	+	–

5 Problemen bij de verwerving van de ontkenning bij Hongaarse leeders van het Nederlands

Het Nederlands is zelden de eerste vreemde taal, die taalleeders in Hongarije onder de knie willen krijgen. Aan de drie universiteiten waar de taal gegeven wordt, is de voorkennis van het Duits en/of het Engels een van de ingangseisen. Er is een groot verschil wat het aanleren van de negatie betreft tussen de studenten die eerder Duits óf Engels hebben geleerd.

De ontkenning met *niet* en *geen* komt met de Duitse woorden *nicht* en *kein* overeen. Omdat er in het Hongaars geen pendant van *geen* bestaat moet het juiste gebruik voor onbepaalde zelfstandige naamwoorden geoefend worden.

De plaats van *niet* in de zin kan ook problematisch zijn. De hoofdregel ‘*niet* in hoofdzinnen rechts van de persoonsvorm en liefst aan het einde van de zin (maar vóór de infinitief en het voltooid deelwoord)’ moet in het begin flink getraind worden. In de bijzinnen, links van het werkwoord komt de plaats van *niet* met die van *nem* in het Hongaars overeen.

Voor Hongaarstaligen is het niet evident het accent bij de negatie niet per se op *niet* of op negatieve bijwoorden te plaatsen.

6 Samenvatting en conclusie

Het grootste verschil tussen de ontkenningsvormen in het Nederlands en het Hongaars lijkt volgens deze studie 1. de plaats en het bereik van de negator in de zin te zijn en 2. de dubbele negatie versus negatieve concordstrategie van de twee talen. De twee punten blijken niet helemaal onafhankelijk te zijn van elkaar: het bereik van de negator omvat in het Hongaars ook het werkwoord (negatief hoofd) wat in het Nederlands niet het geval is.

Het belangrijkste verschil zie ik dus in de positie van de negator vóór of achter de persoonsvorm, wat ook verschil in de accentuering met zich meebrengt.

In de semantiek van de ontkenning lijkt in de twee talen het verschil niet zo groot te zijn.

Ik ben Prof. Dr. Jan Pekelder en Prof. Dr. Joop van der Horst bijzonder dankbaar voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

Literatuur

- Auwera, J. van der & G. de Vogelaer, ‘Negatie en kwantificatie’. In: Barbiers, S., J. van der Auwera, H. Bennis et al., *Syntactic Atlas of the Dutch Dialects 2*, 2008.
- Barbiers, S., J. van der Auwera, H. Bennis et al., *Syntactic Atlas of the Dutch Dialects 2*, 2008.
- Caspers, J., E. Bosma, F. Kramm et al., ‘Deaccentuation in Dutch as a second language: Where does the accent go to?’ *Linguistics in the Netherlands*, 29 (1), 2012. pp. 27-40.
- Dahl, Ö. ‘Typology of sentence negation’. *Linguistics*, 17(1-2), 1979. pp. 79-106.
- Fontein A.M. & A. Pescher-ter Meer, *Nederlandse Grammatika voor Anderstaligen*. Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders, 1996.
- Giannakidou, A. ‘Negative ... concord?’ *Natural Language and Linguistic Theory* 18, 2000. pp. 457-523.

- Haegeman, L., *The Syntax of Negation*. CUP: Cambridge, 1995.
- Haegeman, L. & T. Lohndal. 'Negative Concord and (Multiple) Agree: A Case Study of West Flemish'. *Linguistic Inquiry* 41, 2010, pp. 181-211.
- Haeseryn, W. et al. (red.). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Groningen: Martinus Nijhoff, 1997.
- Horn, L., *A natural history of negation*. Chicago: University of Chicago Press, 1989.
- Horst, J. van der & M. J. van der Wal, 'Negatieverschijnselen en woordvolgorde in de geschiedenis van het Nederlands'. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 95, 1979, pp. 6-37.
- Jespersen, O., *Negation in English and Other Languages*. Kopenhagen: A.F. Høst, 1917.
- Keszler, B. (red), *Magyar grammatika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000.
- Kiefer, F. (red), *Strukturális magyar nyelvtan: Mondattan*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1992.
- Kiss, K.É., F. Kiefer & P. Siptár, *Új magyar nyelvtan*. Osiris, 1999.
- Kiss, K.É. 'A Jókai-kódex tagadó szerkezetei'. 2010. Geraadpleegd op 16.08.2017, van <http://www.nytud.hu/oszt/elmnyelv/ekiss/publ/jokaikodextagadoszerk.pdf>
- Kiss, K.É., 'A negative cycle in 12-15th century Hungarian ms'. 2011. Geraadpleegd op 16.08.2017, van http://www.nytud.mta.hu/oszt/elmnyelv/mgtsz/022%20_ekiss_negcycle_cambridge_kezirat.pdf
- Rasier, L., & P. Hiligsmann, 'Prosodic transfer from L1 to L2. Theoretical and methodological issues'. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28, 2007, pp. 41-66.
- Swerts, M., C. Avesani & E. Kraemer, 'Reaccentuation or deaccentuation: a comparative study of Italian and Dutch'. In *Proc. 14th ICPHS, San Francisco*, 1999, pp. 1541-1544.
- Vandeweghe, W., 'Negatievermenigvuldiging in het West-Vlaams'. In: *Studies van de BKL – Travaux du CBL – Papers of the LSB*. Gent: Universiteit en Hogeschool Gent, 2009.
- Wouden, T. van der, 'Meer over dubbele ontkenningen: een reactie op Piet Paardekooper'. 2007. [Neerlandistiek.nl](http://www.neerlandistiek.nl)
- Zeijlstra, H., *Sentential negation and Negative Concord*. Ph.D. dissertation, University of Amsterdam, 2004.
- Zeijlstra, H., 'Negative Concord is syntactic agreement'. Unpublished ms: Amsterdam University, 2008. Geraadpleegd op 16.08.2017, van <http://ling.auf.net/lingBuzz/000645>

Over de auteur

Julia Albert-Balácsi (1956) studeerde Hongaarse, Duitse en Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Eötvös Loránd Universiteit Boedapest, waar zij in 2002 ook promoveerde. Zij is sinds 1995 als associate professor verbonden aan de Vakgroep Neerlandistiek van de Karoli Gaspar Protestante Universiteit te Boedapest, waar zij beschrijvende taalkunde, sociolinguïstiek, semantiek en psycholinguïstiek doceert.
E-mail: albert.julia@kre.hu

